

Сунь-Цзи.

Мистецтво війни

Той, хто знає, коли можна битися, а коли не можна, здобуде перемогу.

Той, хто розуміє, як використовувати великі і малі сили, здобуде перемогу.

Той, у кого верхи і низи горять одним і тим же бажанням, здобуде перемогу.

Той, хто, будучи повністю готовий, чекає непередбаченого, здобуде перемогу.

Зовсім не обов'язково вести військові дії, щоб використовувати принципи, сформульовані Сунь-Цзи. Вони так само застосовані в політиці, управлінні і навіть у повсякденному житті. Переможцем мріє стати кожен. Осягнення стародавньої мудрості і сьогодні - крок до перемоги.

Передмова перекладача

З усіх «Семи воєнних канонів» «Військова стратегія» Сунь-Цзи, традиційно відома як «Мистецтво війни», отримала найбільшого поширення на Заході. Вперше перекладена французьким місіонером близько двох століть тому, вона постійно вивчалася і використовувалася Наполеоном і, можливо, деякими представниками нацистського головно-

нокомандування. Протягом двох останніх тисячоліть вона залишалася найважливішим воєнним трактатом в Азії, де навіть прості люди знали її назву. Китайські, японські, корейські воєнні теоретики і професійні солдати обов'язково вивчали її, і багато стратегій зіграли важливу роль у легендарній військовій історії Японії, починаючи з VIII століття. Більше тисячі років концепції книги викликали безперервні дискусії та страсні філософські дебати, захоплюючи увагу вельми впливових в різноманітних областях фігур. Хоча книга багато разів перекладалася на англійську, а переклади Л. Джайлса і С. Гріффіта не втратили значення досі, продовжують з'являтися нові.

Сунь-Цзи і текст

Довго вважалося, що «Мистецтво війни» є найдавнішим і найбільш глибоким воєнним трактатом Китаю, а всі інші книги в кращому випадку другорядними. Традиціоналісти приписували книгу історичному персонажу Сунь У, активна діяльність якого в кінці VI ст. до н.е., починаючи з 512 р. до н.е., зафіксована в «Ши цзи» і в «Веснах і осенях У і Юе». Згідно з ними, книга повинна датуватися цим часом і містити теорії і воєнні концепції самого Сунь У. Однак інші вчені, по-перше, визначили бага-

точисленні історичні анахронізми в збереженому тексті, як: терміни, події, технології та філософські поняття; по-друге, підкреслювали відсутність будь-яких доказів (які повинні були бути в «Цзо чжуань» - класичного літопису політичних подій того часу), що підтверджують стратегічну роль Сунь У в війнах між У і Юе; і, по-третє, звертали увагу на розбіжність концепції великомасштабної війни, обговорюваної в «Мистецтві війни», з одної сторони, і, з іншої, запам'ятався лише у вигляді атавізму битви кінця VI ст. до н.е.

Традиційна інтерпретація бачить істотний доказ своєї правоти в тому, що багаточисленні пасажі з «Мистецтва війни» можна зустріти в багатьох інших військових трактатах, що, і це доведено, не могло б мати місця, якби не був текст більш раннім. Вважається навіть, що таке повальне наслідування означає, що «Мистецтво війни» - найбільш ранній воєнний трактат, що цінувався вище будь-якої іншої роботи, усної або письмової. Поява деяких аналітичних концепцій, таких як класифікація місцевостей, теж пов'язується з Сунь-Цзи; далі їх використання укладачами «Сіма фа» вважається безсуперечним доказом історичної первинності «Сунь-Цзи», а можливість того, що сам Сунь-Цзи виходив з інших робіт, не береться до уваги.

Однак, навіть якщо нехтувати ймовірністю пізніших нашарувань і змін, традиційна позиція як і раніше ігнорує факт більш ніж двотисячолітніх ведень бойових дій і існування тактики до 500 р. до н.е. і приписує фактичне створення стратегії одному Сунь-цзи. Стислий, часто абстрактний характер його пасажів наводиться в свідомство того, що книга була складена на ранньому етапі розвитку китайського письма, але можна висунути в рівній мірі чарівний аргумент, що настільки філософськи витончений стиль можливий лише при наявності досвіду бойових битв і традиції серйозного вивчення військової тематики. Базові концепції і загальні пасажі швидше за все говорять на користь великої військової традиції і прогресуючих знань і досвіду, ніж на користь «творіння з нічого».

За винятком зжившої себе позиції скептиків, які вважали роботу пізньою підробкою, існує три точки зору на час створення «Мистецтва війни». Перша приписує книгу історичному діячеві Сунь У, вважаючи, що остаточна редакція була зроблена незабаром після його смерті на початку V ст. до н.е. Друга, заснована на самому тексті, приписує його до середини – другої половині періоду «Воюючих Царств», тобто до IV або III ст. до н.е. Третя, також базується на самому тексті, а також на раніше відкритих дже-

релах, поміщає його десь у другій половині V ст. до н.е. Навряд чи коли-небудь буде встановлена справжня дата, бо традиціоналісти проявляють ис: виключну емоційність в захисті автентичності Сунь-цзи. Проте цілком ймовірно, що така історична особистість існувала, і сам Сунь У не тільки служив стратегом і, можливо, командувачем, але і склав канву книги, що носить його ім'я. Потім найбільш істотно передавалося з покоління в покоління в родині або в школі найближчих учнів, з роками виправляючись і знаходячи все більш широке поширення. Найбільш ранній текст був, можливо, відредагований знаменитим нащадком Сунь-Цзи Сунь Бінем, який також широко використовував його вчення в своїх «Воєнних методах».

В «Ши цзи» представлені біографії багатьох видатних стратегів і полководців, включаючи Сунь-цзи. Однак «Весни і Осені У і Юе» пропонують більш цікавий варіант:

«На третьому році правління Хелюй-вана полководці із У хотіли напасти на Чу, але ніяких дій не послідувало. У Цзисюй і Бо Сі говорили один одному: «Ми готуємо воїнів і розрахунки від імені правителя. Ці стратегії будуть вигідні для держави, і тому правитель повинен напасти на Чу. Але він не віддає наказів і не бажає збирати армію. Що

ми повинні робити?»

Через якийсь час правитель царства У запитав У Цзисюя і Бо Сі: «Я хочу послати армію. Що ви думаєте стосовно цього?» У Цзисюй і Бо Сі відповіли: «Ми хотіли б отримати накази». Правитель У потай вважав, що ці двоє затамували глибоку ненависть до Чу. Він дуже боявся, що ці двоє поведуть армію тільки для того, щоб бути знищеними. Він зійшов на вежу, повернувся лицем до південного вітру і важко зітхнув. Через якийсь час він зітхнув знову. Ніхто з міністрів не зрозумів думок правителя. У Цзисюй здогадався, що правитель прийме рішення, і тоді порекомендував йому Сунь-цзи.

Сунь-цзи на ім'я У був родом з царства У. Він досяг успіху у військовій стратегії, але жив далеко від двору, тому прості люди не знали про його здібності. У Цзисюй, будучи обізнаним, мудрим і спостережливим, знав, що Сунь-цзи може проникнути в ряди ворога і знищити його. Одного разу вранці, коли він обговорював воєнні справи, він рекомендував Сунь-цзи сім разів. Правитель У сказав: «Раз ви знайшли виправдання, щоб висунути цього чоловіка, я хочу бачити його». Він питав Сунь-цзи про військову стратегію і кожного разу, коли той викладав ту або іншу

Зміст

Передмова перекладача	3
Сунь-цзи і текст	5
Основні концепції «Мистецтва війни»	13
Розділ I. ПОПЕРЕДНІ РОЗРАХУНКИ	20
Розділ II. ВЕДЕННЯ ВІЙНИ	27
Розділ III. СТРАТЕГІЧНИЙ НАПАД	28
Розділ IV. ФОРМА	33
Розділ V. ПОТУЖНІСТЬ	37
Розділ VI. ПОВНОТА І ПОРОЖНЕЧА	41
Розділ VII. БОРОТЬБА НА ВІЙНІ	47
Розділ VIII. ДЕВ'ЯТЬ ЗМІН	53
Розділ IX. ПОХІД	57
Розділ X. ФОРМИ МІСЦЕВОСТІ	65
Розділ XI. ДЕВ'ЯТЬ МІСЦЕВОСТЕЙ	71
Розділ XII. ВОГНЯНИЙ НАПАД	82
Розділ XIII. ВИКОРИСТАННЯ ШПИГУНІВ	86
Примітки	91